

Innst. 108 S

(2010–2011)

**Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen**

Meld. St. 22 (2009–2010)

**Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Sametingets
virksomhet 2009**

Árvalus 108 S

(2010–2011)

**Gielda- ja hálddašanlávdegotti
árvalus Stuorradiggái**

Mieđ. St. 22 (2009–2010)

**Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Sámedikki 2009’
doaimma birra**

Innst. 108 S

(2010–2011)

Innstilling til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Meld. St. 22 (2009–2010)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Sametingets virksomhet 2009

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

I henhold til sameloven skal Sametingets årsmelding oversendes regjeringen og legges fram for Stortinget hvert år. I stortingsmeldingen gir regjeringen en tilbakemelding på de sakene som Sametinget har tatt opp i årsmeldingen for 2009. Den omfatter også en omtale av videreføringen av de saker som er tatt opp i meldingen. Sametingets årsmelding er tatt inn som kapittel 2 i stortingsmeldingen. Sametingets regnskap for 2009 følger som vedlegg til meldingen.

Ansvar for same- og minoritetspolitiske spørsmål ble fra 1. januar 2010 overført fra det tidligere Arbeids- og inkluderingsdepartementet til det nye Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

1.2 Regjeringens arbeid med samepolitiske spørsmål og oppfølging av Sametingets årsmelding

1.2.1 Sametinget

Regjeringen og Sametinget er i dialog om nye budsjettprosedyrer. Sametinget har i mars 2010 oversendt et notat til departementet med forslag for videre framdrift av arbeidet med å få på plass nye budsjettprosedyrer. Departementet vil drøfte forslaget med Sametinget sammen med berørte departementer.

I tildelingsbrevet for 2010 til Sametinget fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet ber departementet om at det i Sametingets årsrapport for

2010 redegjøres for bruken av de tildelte midlene, hvilke resultater som er oppnådd og om tilstanden på det enkelte område. Sametingets årsrapport kan slik i større grad være et grunnlag for departementene i deres arbeid med å utforme de årlige budsjettproposisjonene. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil gå i dialog med Sametinget om hvordan Sametingets årsmelding kan bli et godt grunnlag for departementenes arbeid med statsbudsjettet.

I meldingen er det tatt inn en oversikt over konsultasjoner mellom Sametinget og departementene i 2009 og frem til mai 2010, i henhold til avtale om konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget. Det er totalt gjennomført 35 konsultasjoner på dette nivået, i 3 av disse er det ikke oppnådd enighet og i 3 saker er det oppnådd delvis enighet. I de øvrige sakene er det oppnådd enighet.

Det gjennomføres også faste dialogmøter, og dialog om enkeltsaker mellom departementene og Sametinget, og mellom Sametinget og direktorater.

SAMETINGSVALGET 2009 – NY VALGORDNING

Ved sametingsvalget i 2009 var det innført 13 890 personer i Sametingets valgmannstall. Av disse er 53,1 pst. menn og 46,9 pst. kvinner. Valgmannstallet økte med 1 352 personer (10,8 pst.) fra forrige valg. Valget i 2009 ble gjennomført på grunnlag av en ny valgordning fastsatt med hjemmel i endringer i sameloven og i forskrift om valg til Sametinget. Valgkretsinnstillingen er endret ved at 13 kretser er slått sammen til 7. Ordningen med utjevningsmandater er fjernet, og antall mandater i tinget er igjen 39. Målsettingen med endringene i valgordningen er økt valgdeltakelse, raskere og enklere valgavvikling og større legitimitet for Sametinget, blant annet bedre samsvar mellom mandatfordeling og avgitte stemmer.

Etter valget i 2009 er kjønnsfordelingen 19 kvinner og 20 menn i Sametinget.

En sentral endring i valgordningen fra valget i 2009, er innføringen av et skille mellom kommuner som har færre enn 30 personer innført i Sametingets valgmannstall, og kommuner som har 30 eller flere manntallsførte i valgmannstallet. I kommuner med færre enn 30 manntallsførte, har velgere kun adgang til å avgi forhåndsstemme ved sametingsvalget.

Valgdeltakelsen var på 69,3 pst. på landsbasis i 2009. Dette er en nedgang på 3,3 pst. i forhold til valget i 2005. Resultatene fra valget viser store variasjoner i valgdeltakelsen i de ulike valgkretsene og i forhold til forrige valg. Det er utpreget nedgang i valgdeltakelsen i de sørligste valgkretsene Sør-Norge, sørsameområdet (Trøndelagsfylkene) og Vesthavet (kommunene i Sør-Troms, Nordre-Nordland og Midtre-Nordland). I samsvar med ny valgordning er det i disse valgkretsene at svært få kommuner hadde stemmegivning på valgtinget selve valgdagen, dvs. stemmegivningen skjedde ved forhåndvalg.

Det samiske forskningsprogrammet i Forskningsrådet har gitt støtte til et flerårig Samisk valg-forskningsprogram. Programmet skal samle og tilgjengeliggjøre data knyttet til tidligere sametingsvalg, utføre velgerundersøkelse ved valget i 2009 og foreta avgrensede tematiske studier knyttet til valget i 2009, med særlig vekt på konsekvensene av ny valgordning.

1.2.2 Likestilling og antidiskriminering

Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) forpliktet seg i St.meld. nr. 28 (2007–2008) Samepolitikken til å gi faglig og økonomisk støtte til oppfølgingen av Sametingets handlingsplan for likestilling. Et viktig ledd i dette er støtten til opprettelsen av en stilling ved Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter. Stillingen finansieres i samarbeid med Sametinget og Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet. Stillingen knyttes til prosjektet «Likestilling og mangfold i det samiske samfunnet».

Det er viktig at Sametinget integrerer likestillings- og ikke-diskrimineringsarbeidet i sin virksomhet, og aktivt fremmer økt tilgjengelighet og universell utforming i tråd med ny lovgivning og nasjonale målsettinger.

I 2009 la BLD fram Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering 2009–2012. Sametinget deltar i referansegruppa for planen. Flere tiltak i planen retter seg mot den samiske befolkningen.

På oppdrag fra BLD har FAFO i 2009 utarbeidet rapporten «Lesbiske og homofile Sápmi. En narrativ levekårsundersøkelse».

Det ble i 2009 bevilget midler til Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner for å tilgjengeliggjøre informasjon på samisk.

1.2.3 Samisk statistikk

Faglig analysegruppe for samisk statistikk ble opprettet i samarbeid med Sametinget i 2006 med formål om å styrke faktagrunnlaget for vurderinger og beslutninger særlig i konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget. Gruppens mandat er å legge fram en årlig rapport med oversikt og analyse av aktuelle utviklingstrekk i det samiske samfunnet.

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet støtter årlig arbeidet til Faglig analysegruppe for samisk statistikk og arbeidet til Statistisk sentralbyrå med produksjon av Samisk statistisk årbok som utgis annet hvert år.

1.2.4 Regionalpolitikk

Regjeringen legger stor vekt på den distrikts- og regionalpolitiske utviklingen, og ser det som svært positivt at Sametinget har engasjert seg i spørsmålet om sikring og utvikling av samiske bygder.

Samisk statistikk viser at antallet sysselsatte i primærnæringene reindrift, jordbruk og fiske i samiske bosettingsområder er redusert i løpet av de siste ti årene. Dette må ses sammen med data om nedgangen i folketallet, som særlig skyldes utflytting.

Slik Sametinget påpeker i sin årsmelding, hviler ansvaret for bygdeutvikling på mange parter; både stat, fylke, kommuner og Sametinget.

Et viktig mål i distrikts- og regionalpolitikken er at alle skal ha reell frihet til å bosette seg der de vil. Regjeringen har således klare mål for stedsutvikling og utvikling av attraktive lokalsamfunn. Her vil Sameetingets samarbeidsavtaler med fylkeskommuner med samisk befolkning være viktig, så vel som det arbeidet som Sametinget gjør med egne støtteordninger og næringsavtaler, og når det gjelder Verdiskapingsprogrammet for næringskombinasjoner og reiseliv.

Regjeringens satsinger på entreprenørskap er viktig for å skape utvikling i samiske bygder og lokalsamfunn. Den næringspolitiske dimensjonen innebærer å utvikle innovasjon og entreprenørskap ved å bygge på de fortrinn som man har i de enkelte lokalsamfunnene. Regjeringen har utviklet Handlingsplan for entreprenørskap i utdanningen for å sikre utviklingen av fagmiljøer som kan ivareta entreprenørskap og innovasjon på alle utdanningsnivåer. En særlig satsing på Nord-Norge går også inn i handlingsplanen. Et eget nettverk for entreprenørskap i samiske områder er også dannet.

1.2.5 Internasjonal politikk

Regjeringen har etablert jevnlig kontakt og dialog med Sametinget om nordområdespørsmål og har tatt opp urfolksspørsmål i det bilaterale samarbeidet med Russland og innenfor regionale samarbeidsordninger som Barentssamarbeidet og Arktisk råd. Fornyings-,

administrasjons- og kirke departementet har løpende kontakt og dialog med andre departementer i oppfølgingen av regjeringens nordområdestrategi og -satsing som berører urfolk i nord. Det nye senteret for klima og miljø i Tromsø vil også ha fokus på problemstillinger relatert til urfolk. Både samiske forskningsinstitusjoner og Sametingets sekretariatet er trukket med i utformingen av senteret faglig og organisatorisk.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i 2009 gitt støtte til Skoltesamisk kultur over grenser – et grenseoverskridende prosjekt som i hovedsak er støttet av Interreg Sápmi med nasjonal finansiering fra Finland og Norge. Videre har departementet gitt støtte til arbeidet i SamiNorth – Samiske institusjoners nordområdenettverk, Senter for nordlige folk til utvikling av utstilling om nordlige folk og Internasjonalt reindriftssenter til kompetanseutvikling. Siktemålet er at reindriftsrelatert informasjon på engelsk, russisk og samisk skal være tilgjengelig via reindriftsportalen. Departementet har også gitt støtte til Samisk høyskole til å videreføre CEAVVI som er et delprosjekt av det internasjonale klimaprogrammet EALÁT som er støttet av Forskningsrådet. EALÁT er et samarbeid mellom flere titalls forskere og fagmiljøer fra flere arktiske land.

Kultur- og kirke departementet har i 2009 støttet etableringen av et internasjonalt samisk filmsenter i Kautokeino som skal fremme samisk film og filmskaping i Norge, Sverige, Finland og Russland. I tillegg har Sametinget bidratt med støtte til filmsenteret.

Utenriksdepartementet har gitt støtte til Samerådet til styrking av lokale samiske samfunn og språk i Nordvest-Russland, og til å styrke grenseoverskridende samarbeid og informasjon gjennom samiske media. Departementet har også bidratt med midler til Karasjok kommune til å utvikle kunnskap og kompetanse innen internasjonal handel hos foretak og kommunale næringsutviklingsaktører i 15 grensekommuner i Finland, Norge, Russland og Sverige. Siktemålet er å utvikle nettverkssamarbeid med særlig fokus på eliminering av grensehindre.

Med hensyn til årsrapportens omtale av Barents-samarbeidet bemerker Utenriksdepartementet at Norge og Sverige har gitt økonomisk støtte til urfolks deltagelse i arbeidsgruppen for urfolk (WGIP) og andre arbeidsgrupper. Det norske Barentssekretariatet i Kirkenes har en fast ansatt urfolksmedarbeider som arbeider med prosjekter og samtidig er sekretær for urfolksgruppen. Det er et nært samarbeid med det internasjonale Barentssekretariatet (IBS), som har en urfolksmedarbeider finansiert av Sametinget og Utenriksdepartementet.

Regjeringen la i september 2009 frem Mulighete-nes landsdel. Handlingsplan for kultur i Nordområdene, som inneholder en rekke tiltak som skal bidra til å synliggjøre, sikre og styrke kulturlivet og kultur-

feltets bidrag til utvikling i nordområdene, herunder også samisk kultur. Som ledd i styrkingen av det norsk-russiske kultursamarbeidet er det etablert et treårig samarbeidsprogram. Her er samisk kultur og urfolkskultur trukket frem som ett av fem fokusområder i programperioden 2010–2012.

Kulturdepartementet har bidratt til næringsutvikling basert på samisk kultur gjennom et tilskudd til Hermetikken næringshage til forberedelse og gjennomføring av et program for samiske kultur næringsutøvere i Barentsregionen.

1.2.6 Areal og miljøpolitikk

Den nye lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) trådte i kraft 1. juli 2009. Loven legger til grunn at samisk kultur og livsstil alltid har vært sterkt knyttet til naturen, noe som kommer til uttrykk i flere av lovens bestemmelser.

Det har vært gjennomført flere konsultasjonsrunder med Sametinget i vernesaker etter naturvernlovgivningen.

Sametinget har i mange enkeltsaker opptrådt som konstruktivt mellomledd mellom offentlig miljøvernmyndighet og ulike samiske interesser. Det er regjeringens målsetting at nasjonalparkplanen (St.meld. nr. 62 (1991–1992)) skal være sluttført i løpet av 2010. For å sikre fremdriften i gjenstående vernesaker i de tre nordligste fylkene, har Miljøverndepartementet for 2010 bevilget 1 mill. kroner til Sametinget for å styrke Sametingets kapasitet i arbeidet med vernesaker i samiske områder.

Den nye forvaltningsmodellen for nasjonalparker og andre store verneområder skal gradvis implementeres i løpet av 2010. I områder med samiske interesser skal bl.a. Sametinget oppnevne representanter til de interkommunale verneområdestyrene.

Etter samråd med Sametinget er arbeidet med verneplan for Tysfjord/Hellemo i Nordland foreløpig stilt i bero. Det vil bli tatt stilling til spørsmålet om gjenoppstart i 2011.

1.2.7 Kulturminnevern

Miljøverndepartementet vil komme tilbake til Stortinget med et nærmere opplegg for oppfølging av Riksrevisjonens rapport om hvordan departementet ivaretar det nasjonale ansvaret for fredete og verneverdige bygninger.

1.2.8 Kultur

Fra 2002 er forvaltningsansvaret for en rekke kulturinstitusjoner og -tiltak overført til Sametinget. Sametinget forvalter en rammebevilgning til kulturformål under statsbudsjettets kap. 320 Allmenne kulturformål, post 53 Samiske kulturformål. Det er Sametingets ansvar å prioritere innenfor denne ram-

men og sørge for at midlene blir brukt på best mulig måte for å styrke og ivareta samisk kultur.

Bevilgningen til samiske kulturformål under kap. 320 post 53 er i 2010 på nær 65,4 mill. kroner, en økning på 3,3 mill. kroner fra året før.

I 2009 flyttet Samisk arkiv inn i nye lokaler i Samisk vitenskapsbygg i Kautokeino. I den forbindelse ble driftsbevilgningen til Samisk arkiv, som ligger under det statlige Arkivverket, økt med 2,2 mill. kroner i statsbudsjettet for 2010. I tillegg ble det bevilget 1,1 mill. kroner til investeringer.

Over statsbudsjettets kap. 323 Musikkformål, post 72 Knutepunktinstitusjoner er det i 2010 bevilget 1,5 mill. kroner til Riddu-Riddu Festivála. Festivalen er gitt status som knutepunkt fra 2009.

Kulturdepartementet vil i løpet av 2010 overdra statens aksjeandel på kr 40 000 i Beaivváš Samiske Nasjonalteater vederlagsfritt til Sametinget, jf. vedtak VII, Prop. 1 S (2009–2010) for Kultur- og kirkedepartementet.

Under statsbudsjettets kap. 320 Allmenne kulturformål, post 73 Nasjonale kulturbygg, ga Kulturdepartementet 2,5 mill. kroner i 2009 i tilskudd til ferdigstilling av utstillinger i nybygget for Østsamisk museum/Å 'vv skoltessamisk museum og 5,2 mill. kroner til videre prosjektering av utvidelsen ved Ája samisk senter. Statsbygg er byggherre for begge prosjektene. Utbyggingen ved Ája vil gjennomføres i 2010.

Statsbygg har i 2009 gjennomført arkitektkonkurranse for nye lokaler for Saemien Sijte på Snåsa i Nord-Trøndelag.

Pressestøtten til samiske aviser ble økt betydelig i 2008 og 2009 med det formål å legge til rette for utgivelse av samiske dagsaviser. Fra høsten 2008 kom både Ávvir og Ságat ut som dagsaviser, med fem utgivelser per uke.

Statens senter for arkiv, bibliotek og museum (ABM-utvikling) har fått i oppdrag av Kulturdepartementet å utarbeide en overordnet oversikt over aktuelle fagmiljøer og kulturarvsområder som dekkes av UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven i Norge. Det er også oppnevnt en referansegruppe for utredningen og etter forslag fra Sameetinget er RiddoDuottarMuseat representert i denne.

1.2.9 Samiske språk

HANDLINGSPLAN FOR SAMISKE SPRÅK

Handlingsplan for samiske språk ble lagt frem 29. mai 2009. Handlingsplanen skal ha en virketid på fem år.

Det overordnede målet med handlingsplanen er å legge til rette for en trygg framtid for de samiske språkene i Norge. Et viktig mål er å få flere samiske språkbrukere. De tre samiske språkene nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk skal få likeverdige utviklingsmuligheter. Som oppfølging av handlingsplanen

har flere departementer i sine tildelingsbrev til statlige etater understreket etatenes ansvar for å styrke den samiskspråklige og kulturelle kompetansen innenfor egen virksomhet, og ved å øke informasjonen på samisk til samiske brukere.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet koordinerer arbeidet med oppfølging av handlingsplanen, og skal utarbeide årlige statusrapporter i samarbeid med berørte departementer og i dialog med Sametinget. Første statusrapport vil foreligge høsten 2010.

SAMELOVENS SPRÅKREGLER

Forvaltningsområdet for samelovens språkregler ble i 2009 utvidet med Lavangen kommune. Flere kommuner vurderer innlemmelse i forvaltningsområdet. Regjeringen mener at det er viktig å etablere tospråklige samfunn der dette er mulig, og er positiv til en ytterligere utvidelse av forvaltningsområdet.

Samelovens språkregler ble evaluert i 2007. Evalueringsrapporten viser at de offentlige organene som omfattes av samelovens språkregler ikke oppfyller lovens krav fullt ut. Hovedårsaken synes å være mangel på kompetanse i samisk språk blant ansatte i offentlige etater. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har i samarbeid med aktuelle departementer og Sametinget, satt i gang et arbeid med gjennomgang av samelovens språkregler. Spørsmålet om samelovens språkregler fullgodt dekker kravene i Norges internasjonale forpliktelser i forhold til samiske språk vil blant annet bli vurdert i denne sammenheng. Behov for en eventuell revisjon av samelovens språkregler vil bli vurdert.

Det vises til punkt 2.5.3.1 i Sametingets årsmelding. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet ser behovet for å styrke bruken av de samiske språkene i kirken. Spørsmålet om dette skal reguleres ved et pålegg i sameloven om bruk av samisk i gudstjenesten, vil bli vurdert i forbindelse med gjennomgang av sameloven.

FLERSPRÅKLIG SENTER I STORFJORD

Storfjord kommune arbeider med prosjektet Mangfold styrker for å utvikle kommunen som en trespråklig kommune. Ett av tiltakene er et trespråklig språksenter for norsk, samisk og kvensk/finsk. Språksenteret ble åpnet 15. februar 2010. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har sammen med Storfjord kommune, Troms fylkeskommune og Sametinget bidratt til finansiering av dette senteret.

NØDMELDETJENESTEN OG SAMISK SPRÅK

Som ansvarlig for samordningen mellom nødetatene politi, brann og helse, har Justisdepartementet

ledet arbeidet med en utredning om felles nødnummer og felles sentraler for de tre nødetatene.

Med vesentlig færre, 7 eller 8 istedenfor 69, sentraler som også er felles for de tre nødetatene, vurderer utredningen det som mer gjennomførbart å få samisk-kyndig personell tilgjengelig. Utredningen har vært på en bred høring.

Det vil bli avholdt flere konsultasjonsmøter med Sametinget om ordningen.

1.2.10 Barnehage

Sametinget og Kunnskapsdepartementet samarbeider om flere tiltak for å informere bedre til kommuner og andre aktører om etablering av barnehage-tilbud til samiske barn.

Når det gjelder utviklingen på barnehageområdet, er Sametinget for 2009 tildelt midler til tilskudd til samiske barnehager over Kunnskapsdepartementets budsjettkapittel 231 post. 50. Sametinget forvalter tilskuddet til samiske barnehager, tilskudd til språktiltak i norskspråklige barnehager med samiske barn, tilskudd til utarbeiding av pedagogisk materiell og midler til informasjons-, utviklings- og veiledningsarbeid.

Sametinget og Kunnskapsdepartementet har samarbeidet om tiltak i departementets strategier for økt kompetanse og for rekruttering av førskolelærere til barnehagene 2007–2011. Oppfølging av Handlingsplan for samiske språk er også sett i denne sammenheng, og i tillegg har bl.a. Utdanningsdirektoratet fått i oppdrag å iverksette oppfølging av flere av de tiltakene som omfatter grunnopplæringen.

Kunnskapsdepartementet vil i 2010 prioritere å få oversatt aktuelle dokumenter som rundskriv og veiledere til de tre samiske språk.

1.2.11 Samiske læremidler

Det er fremdeles et stort behov for samiske læremidler tilpasset Kunnskapsløftet – Samisk.

En arbeidsgruppe bestående av Sametinget, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet la i midten av februar 2010 fram sin rapport om mer effektiv utvikling og produksjon av samiske læremidler. Rapporten er til behandling i Kunnskapsdepartementet.

1.2.12 Grunnopplæring

Kunnskapsdepartementet vil bemerke at opplæringsloven § 9-4 første ledd fastsetter at det i andre fag enn norsk bare kan benyttes læremidler som foreligger på bokmål og nynorsk til samme tid og til samme pris. Opplæringsloven § 9-4 femte ledd gir hjemmel til å fastsette forskrifter om hvilke læremidler som er omfattet av § 9-4 første ledd. Ettersom § 9-

4 første ledd ikke omhandler samisk, har departementet ikke hjemmel til å fastsette forskriftsbestemmelse slik Sametinget ønsker.

1.2.13 Høyere utdanning

Samisk høgskole, Sametinget, KS Finnmark, Høgskolen i Finnmark og Fylkesmannen i Finnmark iverksatte i 2009 en kampanje for å rekruttere flere studenter til de to lærerutdanningene i fylket (Drømmejobben/Gollevirgi). Kampanjen ble økonomisk støttet av Kunnskapsdepartementet. Samisk høgskole hadde økt søkning til førskolestudiet skoleåret 2009/2010, og kampanjen kan ha vært en viktig årsak til dette. Søkingen til allmennlærerutdanningen økte også som følge av kampanjen.

Rekrutteringen til samiske studier er en betydelig utfordring. Kunnskapsdepartementet finansierer derfor utarbeidelsen av en rekrutteringsstrategi.

Departementet har sendt på høring et forslag til forskrift om samisk grunnskolelærerutdanning. Det ble gjennomført konsultasjon med Sametinget om forskriften i februar 2010.

For å kunne ha den nødvendige fleksibilitet er Samisk høgskole fristilt fra framtidig nasjonal rammeplan for sin lærerutdanning for grunnskolen. Samisk høgskole har utarbeidet en rammeplan for struktur og oppbygging av den nye lærerutdanningen på samisk. Departementet har gitt overordnede nasjonale bestemmelser (forskrift) om lengde og hovedkomponenter i oppbyggingen av samisk grunnskolelærerutdanning.

Forskrift om samisk lærerutdanning er fastsatt av departementet 1. mars 2010 og gjelder fra og med opptak til høyere utdanning samme år. Rammeplanen skal være en nasjonal forskrift.

1.2.14 Tradisjonell kunnskap/Árbediehtu

I samarbeid med Sametinget har regjeringen bevilget midler til Samisk høgskole – Sámi allaskuvla – fra 2008 til et treårig pilotprosjekt for å samle erfaringer med prosjektarbeid i samiske områder. I 2010 er det bevilget 1,4 mill. kroner til prosjektet. Det har vært et mål å gjennomføre prosjektet i samarbeid med samiske lokalsamfunn.

En modell med partnership-forskning mellom forskningsinstitusjoner, lokale institusjoner, lokalsamfunn og kunnskapsbærere er inspirert av internasjonal urfolksforskning, og har fungert positivt i andre urfolksområder. Med denne arbeidsformen ønsker Samisk høgskole særlig å vektlegge bevissthet om de forskningsetiske problemstillinger som knytter seg til bevaring og bruk av tradisjonell kunnskap/árbediehtu i samiske lokalsamfunn.

1.2.15 Næring

JORDBRUK

Tiltakene for samisk jordbruk gjennomføres innenfor den helhetlige landbrukspolitikken. Dette gjelder ikke bare for de økonomiske virkemidlene, men også med hensyn til miljø- og ressurspolitikken, vektleggingen av de matpolitiske tiltakene, satsingen på næringsutvikling og eiendoms- og bosettingspolitikken. Disse tiltakene bidrar til oppnåelse av Sametingets hovedmål for næring med «sterke og levende samiske samfunn med stabil bosetting og allsidig næringsliv». Bruk av generelle virkemidler rettet inn mot distrikt og struktur er i samsvar med Sametingets delmål for næringen «å opprettholde og utvikle næringslivet i samiske områder».

I meldingen omtales ulike tilskuddsordninger som også kommer samisk jordbruk til gode.

Sametinget ønsker innflytelse på utformingen av næringspolitikken i Norge, fordi næringsutviklingen i samiske områder i stor grad er avhengig av sentrale myndigheters politikk. Sametinget har uttrykt ønske om en konsultasjonsprosess i forberedelsene med jordbruksoppkjørene. Dette kan imidlertid ikke gjennomføres fordi jordbruksforhandlingene er grunnlaget for inngåelse av en avtale mellom to parter, staten og jordbruket v/Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Forhandlingene gjelder også i stor grad budsjettmessige forhold som ikke inngår i konsultasjonssystemet.

Sametinget og Landbruks- og matdepartementet har imidlertid etablert en viktig prosess gjennom faste møter i forkant av jordbruksforhandlingene, inkl. oversending av betydelig skriftlig materiale til departementet. Denne kontakten med Sametinget ble fulgt opp også i 2009.

REINDRIFT

Målet for reindriftspolitikken er å få en reindrift som er økonomisk, økologisk og kulturelt bærekraftig. For at reindriften framover skal være et fundament for samisk kultur, må den bli verdsatt og forvaltet som en næring med økonomisk verdiskaping og effektiv produksjon.

De to sentrale virkemidlene for å nå de reindriftpolitiske målene er reindriftsloven og reindriftsavtalen. Ny reindriftslov ble satt i kraft fra 1. juli 2007. Fortsatt arbeides det med implementering av ny lov. I forbindelse med de årlige reindriftsavtaleforhandlingene har Sametinget en observatørstatus, og følger løpende forhandlingene.

Reindriftsavtalen for perioden 1. juli 2010–30. juni 2011 innebærer økonomiske tiltak i reindriftnæringen på i alt 101,0 mill. kroner. Dette er tilsvarende bevilgning som for gjeldende avtale.

Reindriftsavtalen 2010/2011 forsterker tiltakene som sikter mot en mer optimal produksjon og bedre tilpasning av reintallet til ressursgrunnlaget.

For å sikre en framtidig livskraftig reindrift, er det behov for en bedre sikring av reindriften arealer, og da særlig de arealene som er nødvendige for en bærekraftig reindrift. I ny plandel til plan- og bygningsloven er det etablert en rekke nye verktøy som gir kommunale og fylkeskommunale planleggere en bedre mulighet til å følge opp nasjonale mål om å sikre det materielle grunnlaget for den samiske reindriften.

Sametinget har utarbeidet en egen planveileder. Denne planveilederen vil sammen med den temaveilederen om reindrift som Miljøverndepartementet har fått utarbeidet, legge et godt grunnlag for en bedre sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur, næringer og samfunnsliv.

Sametinget har tatt opp spørsmålet om konsultasjoner når det gjelder reindriftsavtaleforhandlingene, og da knyttet opp mot statens tilbud. I møter mellom Landbruks- og matdepartementet og Sametinget har Sametinget blitt orientert om at det verken er aktuelt eller hensiktsmessig å konsultere om statens tilbud. Hovedårsaken til dette er at det ikke konsulteres om budsjettfortrolig informasjon. Sametinget og Landbruks- og matdepartementet har imidlertid etablert viktige prosesser gjennom bl.a. faste møter i forkant av reindriftsavtaleforhandlingene. Denne kontakten vil også bli prioritert fremover.

MINERALLOVEN

Lov om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven) og forskrift til loven trådte i kraft 1. januar 2010. Urfolksinteressene styrkes i den nye loven. Det lovfestet at det ved mineralvirksomhet skal tas hensyn til naturgrunnlaget for samisk kultur.

I konsultasjoner om ny minerallov fremsatte Sametinget krav om at tilsvarende saksbehandlingsregler som gjelder i Finnmark, også skulle gjelde for tradisjonelle samiske områder utenfor Finnmark. Regjeringen har ikke villet forskuttere oppfølgingen av forslagene fra Samerettsutvalget II som foreslo endringer i minerallovverket for områdene utenfor Finnmark.

ROVVILTNEMNDER

Sametinget oppnevner representanter til rovvilt-nemndene fra Hedmark og nordover.

Miljøverndepartementet har i samsvar med ønske fra Sametinget gjort en forskriftsendring som går ut på at det ikke lenger stilles krav om at Sametingets medlemmer i de regionale rovvilt-nemndene skal være representanter eller vararepresentanter i Sametinget. Kravet om lokal tilhørighet opprettholdes.

LAKSEFORVALTNING

Sametinget og Direktoratet for naturforvaltning konsulterte om fisketider for fiske etter laks i 2009. Reguleringene fastsatt for 2008 ble videreført i 2009.

Sametinget og Miljøverndepartementet ble delvis enige om fisketider i sjølaksefisket for sesongen 2010.

Miljøverndepartementet og Sametinget inngår en rammeavtale om konsultasjoner knyttet til reguleringer i laksefisket i Nord-Troms og Finnmark. Avtalen skal både ta utgangspunkt i forpliktelsene overfor samene som urfolk og regjeringens politikk for vilaksen.

ENERGIANLEGG MV.

I meldingen omtales søknad fra Varanger Kraft om konsesjon til et vindkraftverk på inntil 350 MW ved Rákkocearroi Berlevåg kommune.

Dessuten omtales konsesjonsbehandlingen av søknaden fra Nord-Salten Kraftlag AL om utbygging av Forsanvatn kraftverk i Steigen og Hamarøy kommuner. Tillatelse til utbyggingen ble gitt ved kgl.res. av 26. juni 2009.

Konsultasjonsprosessen mellom Sametinget og Olje- og energidepartementet i klagesaken om ny 132 kV kraftledning på Sør-Helgeland er ikke avsluttet. Plan for utbygging og drift av Goliatfeltet i Barentshavet har vært til behandling i Olje- og energidepartementet, som har avholdt konsultasjoner med Sametinget hvor dette spørsmålet ble drøftet. I konsultasjonene var det enighet om at operatøren har utført en omfattende konsekvensutredning for Goliat. Det ble ikke oppnådd enighet mellom partene om et urfolksfond i forbindelse med petroleumsvirksomheten eller hvorvidt samene har særlige rettigheter til petroleumssressursene. Regjeringen kan ikke se at det foreligger folkerettslige forpliktelser overfor samene når det gjelder avkastningen fra petroleumsvirksomhet fra kontinentalsokkelen. På bakgrunn av uenigheten er Sametingets vurdering at det ikke foreligger et tilstrekkelig grunnlag for å gi tilslutning til utbygging og drift av Goliatfeltet. Stortinget ga ved behandling av St.prp. nr. 64 (2008–2009) sin tilslutning til at utbyggingen kunne godkjennes. Olje- og energidepartementet godkjente plan for utbygging og drift ved vedtak 25. juni 2009.

VERDISKAPINGSPROGRAMMET FOR NÆRINGSKOMBINASJONER

Verdiskapingsprogrammet for næringskombinasjoner og reiseliv administreres av Sametinget, som har prioritert å utvikle treffsikre virkemiddelordninger i lys av programmet. De forskjellige ordningene utvikles og justeres med dette for øye.

1.2.16 Barnevern

Videreutdanningen Barnevern i et minoritetsperspektiv startet opp høsten 2008 og ble videreført i 2009. Videreutdanningen tilbys ved høgskolene Finnmark, Oslo, Lillehammer og Telemark. Det samiske perspektivet er vektlagt i utdanningen, i fellesopplegget og særlig ved Høgskolen i Finnmark.

1.2.17 Arbeids- og velferdsetaten

Regjeringen er i likhet med Sametinget opptatt av å sikre at de samiske brukerne i Nav-systemet blir møtt med samisk språk og kulturkompetanse, samt kunnskap om samiske samfunnsforhold. Sametinget har derfor fortsatt arbeidet vedrørende samiske tjenestemottakeres rettigheter og behov innenfor reformen, og har tatt dette opp i møter med arbeids- og inkluderingsministeren ved flere anledninger.

Våren 2009 ble det opprettet et eget samisk meny-punkt på nav.no. På de samiske sidene blir faktainformasjon om arbeids- og velferdsforvaltningens ytelser og tjenester lagt ut sammen med tilhørende skjema. Dette er et arbeid som skjer kontinuerlig. Arbeids- og velferdsetatens fire hovedbrosjyrer er oversatt til nord-samisk, samt enkelte andre sentrale brosjyrer.

Samiske brukerundersøkelser er under utvikling, og de skal gjennomføres hvert år. I fremtiden vil de også omfatte Nav-kontorene i det lule- og sørsamiske området.

Samiske termer innenfor arbeids- og velferdsforvaltningens områder utvikles gradvis gjennom oversettelse av tekster. Samtidig som det oversettes informasjon til nordsamisk, driver Arbeids- og velferdsetaten språklig nybrottsarbeid på et område som tidligere har manglet samiske ord og begreper. I april 2009 inngikk Arbeids- og velferdsetaten en avtale med Allegro Språktjenester AS om oversettelse til samisk.

Det legges til grunn at Arbeids- og velferdsetaten i sitt terminologiarbeid etablerer et godt samarbeid med Sametinget.

2. Komiteens merknader

2.1 Innledning

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Lise Christoffersen, Roald Aga Haug, Håkon Haugli, Inga-lill Olsen og Eirik Sivertsen, fra Høyre, Trond Helleland og Michael Tetzschner, fra Sosialistisk Venstreparti, lederen Heikki Holmås, fra Senterpartiet, Ola Borten Moe, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, viser til at staten Norge opprinnelig er etablert på territoriet til to folk, samer og nordmenn, og at begge folkene

har den samme rett til og det samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Samene er et urfolk som har et folkerettslig krav på et særlig kulturvern. Flertallet viser til at Sametinget er etablert gjennom sameloven for å etterleve Grunnloven § 110 a. Dette gir Sametinget en særstilling som folkevalgt organ med stor frihet. Sametinget har derfor også ansvar for de forvaltningsområder de er tillagt og prioritering av ulike formål innenfor de rammer som er til rådighet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Per-Willy Amundsen, Gjermund Hagesæter og Åge Starheim, viser til at enhver med norsk statsborgerskap har de samme grunnleggende demokratiske, politiske og sivile rettigheter og friheter. Disse medlemmer tar sterk avstand fra at kulturell bakgrunn avgjør stemmerett og valgbarhet i sametingsvalg, og viser til Fremskrittspartiets grunnleggende menneskesyn om respekt for enkeltindividet uavhengig av kulturell bakgrunn eller etnisk opprinnelse. Disse medlemmer mener at et politisk system bygd på kulturell eller etnisk tilhørighet er helt uakseptabelt, da dette skaper grobunn for konflikter.

Disse medlemmer påpeker at det å gi samene politiske, eiendomsrettslige eller andre særrettigheter skaper en farlig presedens, fordi samene ikke er i nærheten av å være den største minoriteten i Norge. Særlig i Oslo-området finnes det mange grupper som, over tid, kan gjøre krav på de samme rettighetene som Stortinget har gitt samene.

Etter disse medlemmers syn er ikke samene å betrakte som et urfolk, men som en nasjonal minoritet på linje med jøder, norskfinner (kvener), finnskogfinner og tatere.

Disse medlemmer viser til at grunnlaget for Sametinget er Samerettsutvalget, som ble oppnevnt ved kronprinsregentens resolusjon 10. oktober 1980 som et ledd i arbeidet for å skape forsoning etter konflikten om Alta-vassdraget. Prosessene som senere har gitt samer en rekke særrettigheter ble med andre ord satt i gang for å skape innenrikspolitisk ro, og ikke nødvendigvis for å styrke urfolks rettigheter eller leve opp til internasjonale konvensjoner.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 30. november 2010

Heikki Holmås

leder

Eirik Sivertsen

ordfører

Disse medlemmer vil ikke ta stilling til enkeltkapitler i Meld. St. 22 (2009–2010) ettersom disse medlemmer foreslår å avvike Sametinget, og viser i denne forbindelse til sitt alternative statsbudsjett med tilhørende merknader i Innst. 16 S (2010–2011), jf. Prop. 1 S (2010–2011).

2.2 Sametinget

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til sin merknad i Innst. 94 S (2009–2010) om behovet for avklaring av budsjettprosedyrer mellom regjeringen og Sametinget. Flertallet er tilfreds med at det nå er et systematisk arbeid med sikte på å få avklart budsjettprosedyrene.

2.3 Samiske språk

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at satsingen på samiske språk er helt sentralt for å sikre den samiske kulturen. Flertallet er kjent med de utfordringer som finnes i forhold til å finne tolker, særlig til lule- og sørsamisk. Flertallet oppfordrer Sametinget til å vurdere en tidsfestet plan for å få til simultantolkning av Sametingets fohandlinger til disse språk. Dette vil være et bidrag for å gi også lule- og sørsamiske språkbærere en ny arena å bruke sitt språk på, og vil ha en betydelig symbolsk verdi.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Meld. St. 22 (2009–2010) – om Sametingets virksomhet 2009 – vedlegges protokollen.

Árvalus 108 S

(2010–2011)

Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Stuorradiggái

Died. St. 22 (2009–2010)

Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Sámedikki 2009' doaimma birra

Stuorradiggái

1. Čoahkkáigeassu

1.1 Álggahus

Sámelága mielde galgá Sámedikki jahkedieđáhus sáddejuvvot ráđdehussii ja ovddiduvvot Stuorradiggái juohke jagi. Stuorradiggedieđáhusas addá ráđdehus ruovttoluotta cealkámuša daid áššiid hárrái maid Sámediggi lea váldán ovdan 2009' jahkedieđáhusas. Dat sisttisoallá maiddái čilgehusa das mo dat áššit mat leat váldojuvvon ovdan dieđáhusas, galget čuovvoluvvot. Sámedikki jahkedieđáhus lea biddjojuvvon stuorradiggedieđáhussii 2. kapihtalin. Sámedikki 2009' rehketoallu čuovvu dieđáhusa mielddusin.

Ovddasvástáduš sámi- ja unnitlohkopolitihkalaš áššiin sirdojuvvui ođđajagemánu 1.b. 2010 ovddeš Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas ođđa Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartementii.

1.2 Ráđdehusa bargu sámedipolitihkalaš áššiiguin ja Sámedikki jahkedieđáhusa čuovvleapmi

1.2.1 Sámediggi

Ráđdehus ja Sámediggi gulahallet ođđa bušeahttaprosedyraid birra. Sámediggi sáddii 2010' njukčamánu notáhta departementii mas evttoha mo ođđa bušeahttaprosedyraid bargu galggašii ovdánit. Departemeanta áigu digaštallat árvalusa Sámedikkiin oktan áššáigulleaš departemeanttaiguin.

2010' juolludusreivves Sámediggái dáhttu Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta

ahte Sámedikki 2010' jahkeraporttas galgá válddahallat masa juolluduvvon ruđat leat geavahuvvon, mat bohtosiid leat juksojuvvon ja mo dilli lea guđege suorggis. Sámedikki jahkeraporta sáhtta dan láhkai leat buoret vuoddu departemeanttaide ja daid bargui hábmet jahkásaš bušeahttaproposišuvnnaid. Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta áigu ráđđádallat Sámedikkiin das mo Sámedikki jahkedieđáhus sáhtta šaddat buoret vuoddu departemeanttaid stáhtabušeahttabargui.

Dieđáhusas lea visogovva ráđđádallamiin mat leat čađahuvvon gaskal Sámedikki ja departemeanttaid 2009:s ja gitta 2010' miessemánu ráđjai stáhtaeiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš ráđđádallansoahpamuša vuodul. Oktiibuot leat čađahuvvon dán dásis 35 ráđđádallama main 3 áššis ii leat juksojuvvon ovttamielalašvuohta ja 3 áššis lea juksojuvvon ovttamielalašvuohta muhtun muddui. Eará áššiin lea juksojuvvon ovttamielalašvuohta.

Čađahuvvojit maiddái bissovaš dialogačoahkkimat, ja dialoga bođu áššiid birra departemeanttaid ja Sámedikki gaskka, ja Sámedikki ja direktoráhtaid gaskka.

2009' SÁMEDIGGEVÁLGA – OĐĐA VÁLGAORTNET

2009' sámediggeválgii ledje 13 890 olbmo čálihuvvon Sámedikki jienastuslohkui. Dáin ledje 53,1 pst albmát ja 46,9 pst nissonat. Jienastuslohku lassánii 1 352 olbmui (10.8 pst) ovddit válgga rájes. 2009' váлга čađahuvvui ođđa váлгаortnega mielde mii lei mearriduvvon sámelága nuppástuhtimiid vuodul ja láhkaásahusa vuodul sámediggeválgga birra. Válgabiirejuohku lea rievdaduvvon nu ahte 13 biirre leat ovttastuvvon 7 biiren. Dássenmandáhtaortnet lea loahpahuvvon, ja mandáhtaid lohku dikkis lea fas 39. Váлгаortnega nuppástuhtima ulbmil lea eanet válgii searvan, johtilat ja álkit váлгаčadaheapmi ja

stuorát legitimitehta Sámediggái, earret eará buoret oktiivástádus mandáhtajuogu ja jienastagaid gaskka.

2009' válgga maŋná lei Sámedikki áirasiid sohkaallejuohku 19 nissona ja 20 albmá.

Válgaortnega guovdilis nuppástuhttin 2009' válgga rájes lea daid gielddaid erohus main unnit go 30 olbmo leat čálihan iežaset Sámedikki jienastuslohkui ja main 30 olbmo dahje eanebut leat čálihuvvon jienastuslohkui. Gielddain main leat unnit go 30 olbmo čálihuvvon jienastuslohkui, sáhttet jienasteaddjit dušše jienastit ovddalgihtii sámediggeválggas.

69,3 proseantta jienasteddjiin oppa riikkas jienastedje 2009' válggas. Dat lei 3,3 proseantta unnit go 2005' válgga ektui. Válgaohchosat čájehit stuorra variašuvnnaid válgii searvamis sierranas válgabiirriin ja ovddit válgga ektui. Válgii searvan lohku lea njiedjan eanemusat lulimus válgabiirriin Lulli-Norggas, Áarjel-Saepmie veeljemegeivlie (Trøndelágafylkkain) ja Viestarmera válggabijrra (Lulli-Romssa, Davvi-Nordlándda ja Gaska-Nordlándda suohkaniin). Ođđa válgaortnega mielde han dáid válgabiirriin hui unnán suohkaniin lei jienasteapmi válgadikkis válgabeaivvi, dat mearkkaša ahte olbmot jienastedje ovddalgihtii.

Sámi dutkanprográmma Dutkanrádis lea addán doarjaga mánggajahkášaš Sámi válgadutkanprográmmii. Prográmma galgá čohkket ja lágídit olámuđdui dieđuid ovddit sámediggeválggain, čadáhít jienasteddjiidiskkadallama 2009' válggas ja čadáhít ráddjejuvvon temáhtalaš dutkamiid mat čatnasit 2009' válgii, ja erenoamážit iskat makkár váikkuhusat ođđa válgaortnegis leat leamaš.

1.2.2 Dásseárvu ja vealahaneastadeapmi

Mánaid- ja dásseárvodepartemeanta (MDD) geatnegahtii iežas Sd. dieđáhusas nr. 28 (2007–2008) Sámeapolitihkka fágalaččat ja ekonomalaččat doarjut Sámedikki dásseárvvu doaibmaplána čuovvoleami. Dán doarjaga dehálaš oassi lea virggi ásaheapmi Gáldui – álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáži. Virggi ruhtadit Sámediggi ja Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta. Virgi čadnojuvvo “Dásseárvu ja šláddjiivuohta sámi servodagas”-prošektii.

Dehálaš lea ahte Sámediggi ovttaiduhhtá dásseárvu- ja vealahaneastadanbarggu doaibmasis, ja árjjalaččat ovddida eambo olámuddovuoda ja universála hábmema ođđa lágaid ja našunála ulbmiliid mielde.

2009' MDD almmuhii Doaibmaplána ovddidan dihtii dásseárvvu ja eastadan dihtii čearddalaš vealaheami áigodahkii 2009–2012. Sámediggi lea mielde plána referánsajoavkkus. Mánnga doaibmabiju plánas leat sámi álbmoga várás.

MDD' gohččuma mielde lea FAFO 2009:s ráhka-dahttan raportta “Lesbalaččat ja homofiillat Sámis. Narratiiva eallindilleiskadeapmi”.

2009:s juolluduvvojedje ruđat Lesbalaččaid, homofiillaid ja tránsalaččaid riikkasearvá juohkin dihtii dieđuid sámegillii.

1.2.3 Sámi statistihkka

Sámi statistihkka fágalaš analysajoavku áshuvvui ovttrasáidit Sámedikkiin 2006:s ja ulbmil lei nannet dieđuid árvvoštallama ja mearrideami vuodđun erenoamážit stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš ráddádallamiid oktavuodas. Joavkku mandáhta lea juohke jagi almmuhit raportta mas leat guovdilis ovdánandovdomearkkaid visogovva ja analiza sámi servodagas.

Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta doarju jahkásaččat Sámi statistihkka fágalaš analysajoavkku barggu ja Statistihkalaš guovddášdoaimmahaga barggu sámi statistihkalaš jahkegirjii ráhkadeami mii ilbmá juohke nuppi jagi.

1.2.4 Guovlopolitihkka

Ráddehus atná boaittoealle- ja guovlopolitihkalaš ovdáneami hui dehálažžan, ja atná viehka buorin ahte Sámediggi nu sakka berošta sámi báikegottiid sihkkarastimis ja ovddideamis.

Sámi statistihkka čájeha ahte bargiid lohku vuodđoealáhusain boazodoalus, eanadoalus ja guolástusas sámi ássanguovlluin lea unnon maŋimus logijagiid. Dán ferte buohtastahttit olmmošlohkonjiedjama birra, mii erenoamážit boahtá eretfárremis.

Nu go Sámediggi čujuha jahkedieđáhusastis, de lea báikegottiid ovddideami ovddasvástádus mángga bealis: sihke stáhtas, fylkkas, gielddain ja Sámedikkis.

Boaittoealle- ja guovlopolitihka dehálaš ulbmil lea ahte buohkain galgá leat duohta friddjavuohta ásaiduvvat gosa háliidežžet. Ráddehusas leat ge nu čielga ulbmilat ovddidit báikegottiid ja geasuheaddji báikkálaš servodagaid. Dás leat Sámedikki ovttsbargošiehtadusat fylkkagielddaguin gos sámit orrot, dehálaččat, ja maiddái bargu maid Sámediggi dahká iežas doarjjaortnegiiguin ja ealáhusšiehtadusaiguin, ja lotnolasealáhusaid ja mátkeealáhusaid árvohákanprográmma ektui.

Ráddehusa ángiruššan entreprenevravuodain lea dehálaš vuohki váikkuhit sámi giliid ja báikegottiid ovdáneapmái. Ealáhuspolitihkalaš viidodat mielddisbuktá ovddidit hutkáivuoda ja entreprenevravuoda válddedettiin atnui báikegottiid ovdamuniid. Ráddehus lea ovddidan Doaibmaplána entreprenevravuoda várás oahpahas sihkkarastin dihtii fágabirasiid mat sáhttet fuolahit entreprenevravuoda ja hutkáivuoda buot oahpahasdásiin. Erenoamáš ángi-

ruššan Davvi-Norggas lea maiddá mielde Doaibmaplána. Sierra entreprenevra- vuodafierpmádat maid lea vuodduuvvon sámiguovlluin.

1.2.5 Riikkaidgaskasaš politihkka

Ráđdehus lea ášahan jeavddalaš oktavuoda ja gulahallama Sámedikkiin davviguovlogažaldagaid birra ja lea váldán ovdan álgoálbmotáššiid bilaterála ovttasbarggus Ruoššain ja regionála ovttasbargoortnegiid oktavuodas go Barentsovttasbarggus ja Arktalaš rádis. Ođasmahttin-, hálddahuš- ja girkodepartemeanttas lea oktilis oktavuodta ja gulahallan eará departemeanttaiguin ráđdehusa davviguovlostrategija ja -áŋgiruššama oktavuodas mii guoská davi álgoálbmogiidda. Ođđa dálkkádat- ja birasguovddázis Romssa gávpogis lea maiddá fokus álgoálbmogiidda guoski čuolmmaide. Sihke sámidutkanásahusat ja Sámedikki čállingoddi besset searvat dasa mo guovddáš galgá hábmejuvvot fágalaččat ja hálddahušlaččat.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta lea 2009:s dorjon Nuortalaš kultuvrra rájáid rastá – rádjárasttideaddji prošeavtta man eanaš lea ruhtadan Interreg Sápmi oktan Suoma ja Norgga našunála ruhtadoarjagiiguin. Dasto lea departemeanta addán doarjaga SamiNorth-bargui – Sámi ášahusaidda davviguovlofierpmádaheami, Davviálbmogiidda guovddázii mii áigu ráhkadit čájáhusa davviálbmogiidda birra, ja Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddázii gelbbolašvuodaovddideapmái. Ulbmil lea ahte boazodollui guoski dieđut galget gávdnot engelasgillii, ruoššagillii ja sámegillii boazodoalloguovddázii bokte. Departemeanta lea maiddá addán doarjaga Sámi allaskuvlii vai dat beassá joatkit CEAVVI-prošeavtta mii lea EALÁT-riikkaidgaskasaš dálkkádatprošeavtta oassi. Dutkanráđdi doarju EALÁT-prošeavtta. EALÁT lea máŋgga ártkalaš riikka moaddelot dutki ja dutkanbirasa ovttasbargu.

Kultur- ja girkodepartemeanta lea 2009:s dorjon riikkaidgaskasaš sámiguovllui filmmaguovddázii ásaheami Guovdageidnui mii galgá ovddidit sámiguovllui filmma ja filbmadahkama Norggas, Ruotas, Suomas ja Ruoššas. Dan lassin lea Sámediggi juolludan ruđa filmmaguovddázii.

Olgoriikadepartemeanta lea dorjon Sámirádi mii áigu nannet báikkálaš sámiguovllui servodagaid ja gielaid Oarjedavve-Ruoššas ja rádjárasttideaddji ovttasbarggu ja diehtjuohkima sámiguovllui mediaid bokte. Departemeanta lea maiddá juolludan ruđa Kárášjoga gildii buoridit máhtu ja gelbbolašvuoda riikkaidgaskasaš gávppešeamis fitnodagain ja gielddalaš ealahusovddideaddjidoaibmiin 15 rádjagiiddas Suomas, Norggas, Ruoššas ja Ruotas. Ulbmil lea ovddidit fierpmádatovttasbarggu man erenoamáš ulbmil lea ráđjaheaddušteamiid jávkadeapmi.

Jahkedieđáhusa Barentsovttasbarggu válddahalama ektui Olgoriikadepartemeanta mearkaša ahte Norgga ja Ruotta leat ruđalaččat dorjon álgoálbmogiidda oassálastima álgoálbmogiidda bargojovkui (WGIP:i) ja eará bargojovvkuide. Norgga Barentsčállingottis Girkonjarggas lea fásta álgoálbmotmielbargi gii bargá prošeavttaiguin, ja gii seammás lea álgoálbmotjovvku čáli. Lea lagaš ovttasbargu riikkaidgaskasaš Barentsčállingottiin (IBČ:in), mas lea álgoálbmotmielbargi man Sámediggi ja Olgoriikadepartemeanta ruhtadit.

Ráđdehus almmuhii 2009' čakčamánuš Vejolašvuodaid riikkaoassi. Doaibmaplána kultuvrra várás Davviguovlluin, mas leat arvat doaibmabijut mat galget oainnusmahttit, sihkkarastit ja nannet kultureallima ja kultursuorggi ovddideami davviguovlluin, dás maiddá sámiguovllui. Lea ráhkaduvvon golmmajahkášaš ovttasbargoprográmma mii galgá leat oassin norgga-ruoša kulturovttasbarggu nanosmahttimis. Dás lea sámiguovllui ja álgoálbmotkultuvra čalmmustahttojuvvon okta vida áŋgiruššansuorggis prográmmaáigodagas 2010–2012.

Kulturdepartemeanta lea váikkuhan sámekultuvrra vuđot ealahusovddideapmái go lea juolludan ruđa Hermetikken næringshage-prosektii válmmaštit ja čadahit prográmma sámiguovllui kulturealahusbargiide Barentsjuovllus.

1.2.6 Areála- ja biraspolitihkka

Ođđa lánka luonddušládđjii vuoda hálddašemi birra (luonddušládđjii vuodalánka) bođii fápmui suodnemánu 1. b. 2009. Lánka atná vuodduis ahte sámiguovllui ja eallinvuohki álot leat leamaš čadnon lundui. Dát bohtá oidnosii lága máŋgga mearrádusain.

Leat leamaš máŋga ráđđádallama Sámedikkiin suodjalanáššiiin luonddusuodjaluslágaid vuodul.

Sámediggi lea ollu bođu áššiiin doaibman almmolaš birasgáhtteneiseválddi ja iešguđetlágan sámiguovllui beroštumiid konstruktiivaa gaskalađasin. Ráđdehusa ulbmil lea ahte álbmotmeahcceplána (Sd. dieđ. nr. 62 áigodahkii (1991–1992)) galgá leat válmmas 2010 mielde. Sihkkarastin dihtii ahte báhcán suodjalanáššit ovdánit golmma davimus fylkkas, de lea Birasgáhttendepartemeanta 2010:s juolludan 1 milj. ruvno Sámediggái nannet Sámedikki bargonávccas suodjalanáššiiin sámiguovlluin.

Álbmotmeahcciid ja eará stuorra suodjalanguovlluid ođđa hálddašanmálla galgá dađistaga čadahuvvot 2010 mielde. Guovlluin main leat sámiguovllui beroštumit, galgá earret eará Sámediggi nammadit ovddasteddjiid gielddaidgaskasaš suodjalanguovlostivraide.

Ovttasráđiid Sámedikkiin lea Divtasvuona/Vuodnabadá suodjalanplána bargu Nordlándas vuos bissehuvvon. 2011:s mearridit galget go fas álggahit barggu.

1.2.7 *Kulturmuutosuodjaleapmi*

Birasgáhttendepartemeanta máhccá Stuorradiggái lagat lážaldagain mo čuovvolit Riikkarevišuvnna raportta mo departemeanta fuolaha iežas našunála ovddasvástádusa ráfáidathtojuvvon ja suodjalanárvošaš visttiin.

1.2.8 *Kultuvra*

2002 rájes lea hálddašanoovddasvástádus arvat kulturásahusain ja -doaibmabijuin sirdojuvvon Sámediggái. Sámediggi hálddaša rámmajuolludusa kulturulbmiliidda stáhtabušehta kapihttalas 320 Dábálaš kulturulbmilat, poasttas 53 Sámi kulturulbmilat. Lea Sámedikki ovddasvástádus vuoruhit dán rámma siste ja fuolahit ahte ruđat geavahuvvojit nu bures go vejolaš nannet ja seailluhit sámi kultuvrra.

Juolludus sámi kulturulbmiliidda kapihttalas 320, poasttas 53 lea 2010:s sullii 65,4 milj. ruvnno, mii lea 3,3 milj. ruvnno eanet go jagi ovdal.

2009:s fárrii Sámi arkiiva ođđa Sámi dieđavissui (Diehtosiidii) Guovdageidnui. Dan oktavuodas doaibmajuolludeapmi Sámi arkiivii, mii gullá stáhtalaš Arkiivalágádussii, lasihuvvui 2,2 milj. ruvnnoin 2010' stáhtabušehtas. Dasa lassin juolluduvvui 1,1 milj. ruvnno investeremiidda.

Stáhtabušehta kapihttalas 323 Musihkkaulbmilat, poasttas 72 Guovddášásahusat lea 2010:s juolluduvvon 1,5 milj. ruvnno Riddu Riddu-festiválie. Festivála lea ožžon guovddášstáhtusa 2009 rájes.

Kulturdepartemeanta áigu 2010:s sirdit stáhta 40 000 ruvdnosaš oasusoasi Beaivváš Sámi Našunalteáhteris Sámediggái buhtadusa haga, vrd. Kultur- ja girkodepartemeantta mearrádusa VII, Prop. 1 S (2009–2010).

Stáhtabušehta kapihttalas 320 Dábálaš kulturulbmilat, poasttas 73 Našunála kulturvistit, attii Kulturdepartemeanta 2,5 milj. ruvnno 2009:s doarjjan gárvvistit čájáhusaid ođđa Nuortasámi dávvirvuorkkás/Å 'vv nuortalaš musea ja 5,2 milj. Ája sámi guovddáža viiddideami ráhkkanepmái. Statsbygg lea guktuid prošeavttaid hukseheadji. Ádjaga viiddideapmi galgá čađahuvvot 2010:s.

Statsbygg lea 2009:s čađahan arkiteaktagilvvu Saemien Sijte ođđa viesuid huksema várás Snoasas Davvi-Trøndelágas.

Preassadoarjja sámi aviissaide lasihuvvui sakka 2008:s ja 2009:s dainna áigumušain ahte láchit dili almmuhit sámi beaiveaviissaid. 2008' čavčča rájes ilbmagohte sihke Ávvir ja Ságat beaiveaviisan, namalassii viđa gearde vahkkui.

Kulturdepartemeanta lea bivdán Stáhta arkiivva-, girjerájus- ja museaguovddáža (ABM-ovdáneami) várás ráhkadit visogova áigequovdilis fágabirrasiin ja kulturárbeguovlluin maid UNESCO konvensuvdna vuoinnalaš kulturárbbi suodjaleami birra Norggas gokčá. Čielggadeapmái lea maiddái nam-

maduvvon referánsajoavku ja Sámedikki evttohusa mielde ovddastuvvo RiddoDuottarMuseat referánsajoavkkus.

1.2.9 *Sámegiela*

SÁMEGIELAID DOAIBMAPLÁNA

Sámegielaidda doaibmaplána almmuhuvvui miessemánu 29.b. 2009. Doaibmaplána galgá doaibmat vihtta jagi.

Doaibmaplána bajimus ulbmil lea láchit dorvvolaš boahhteáiggi sámegielaide Norggas. Dehálaš ulbmil lea oáččohit eanebuid geavahit sámegiela. Golbma sámegiela davvisámegiella, julevsámegiella ja oarjelsámegiella galget oážžut seamma buriid ovdánanvejolašvuodaid. Doaibmaplána čuovvoleapmin leat mánga departemeantta juolludusreivviineaset stáhtalaš etáhtaide deattuhan etáhta ovddasvástádusa nannet sámi giella- ja kulturmahtu iežaset doaimmas, ja lasihit diehtujuohkima sámegilii sámi geavaheddjiide.

Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta oktiivehallá doaibmaplána čuovvoleami, ja galgá ráhkadit jahkasaš stáhtusraportaid ovttasrádiid áššáiguoskevaš departemeanttaiguin ja gulahaladetiinis Sámedikkiin. Vuosttaš stáhtusraporta galgá lea válmmas 2010' čavčča mielde.

SÁMELÁGA GIELLANJUOLGGADUSAT

Sámelága giellanjuolggadusaid hálddašanguovlu viiddiduvvui 2009:s Loabága suohkaniin. Eanet suohkanat árvvoštallet laktima hálddašanguovlui. Ráđđehus oaihvilda leat dehálažžan ásahit govttegielat servodagaid dohko gosa lea vejolaš dan dahkat, ja dat lea mielas viiddidit hálddašanguovllu ain eambbo.

Sámelága giellanjuolggadusat árvvoštallojuvvojedje 2007:s. Árvvoštallanraporta čájeha ahte almmolaš orgánat maiddame sámelága giellanjuolggadusat gusket, eai ollásit ollašuite lága gáibádusaid. Váldosivvan orru leamen ahte almmolaš etáhtain váilot bargit geain lea sámegiela máhttu. Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta lea ovttasrádiid áigequovdilis departemeanttaiguin ja Sámedikkiin geahčadišgohtán sámelága giellanjuolggadusaid. Earret eará galget árvvoštallat gokčet go sámelága giellanjuolggadusat doarvái bures Norgga riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid gáibádusaid sámegielaidda ektui. Sámelága giellanjuolggadusaid vejolaš nupástuhttin galgá árvvoštallojuvvo.

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediđáhusa čuoggái 2.5.3.1. Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta oaidná dárbbu nanosmahttit sámegielaidda geavaheami girkus. Gažaldat galgá go sámegiela geavaheapmi ipmilbálvalusas muddejuvvo gohčusin sámelá-

gas, galgá árvoštallojuvvot sámelága odđasis árvoštaladettiin.

MÁDGGAGIELAT GUOVDDÁŠ OMASVUTNII

Omasvuona suohkan lea bargamin prošeavttain Mangfold styrker (Šládjiivuohta nanne) ovddidan dihtii suohkana golmmagielat suohkanin. Okta doaibmabijuin lea golmmagielat giellaguovddáš dárogiehta, sámegiehta ja kvenagiehta/suomagiehta várás. Giellaguovddáš rahppojuvvui guovvamánu 15.b. 2010. Odasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta lea ovttas Omasvuona suohkaniin, Romssa fylkkasuohkaniin ja Sámedikkiin ruhtadan dán guovddáža.

HEAHTEDIEÐIHANBÁLVALUS JA SÁMEGIELLA

Justiisadepartemeanta lea, go das lea ovddasvástádus oktiiheivehit heahteetáhtaid politiiija, buolinčáskadeddjiid ja dearvvašvuoda, jodihan barggu mii galggai čielggadit oktasaš heahtenummira ja oktasaš heahteguovddážiid dan golmma heahteetáhtii.

Go leat mearkkašahtti unnit guovddážit, 7 dahje 8 guovddáža 69 sadjái, mat maiddái leat oktasaččat golmma heahteetáhtii, de čielggadeamis árvoštallojuvvo leat álkibun gávndat sámegiel bargiid. Čielggadeapmi lea leamaš viiddis gulaskuddamis.

Eambo čoahkkimat galget dollojuvvot Sámedikkiin ortnega birra.

1.2.10 *Mánáidgárddit*

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta ovttasbarget mángga doaibmabijus buoridit diehtujuohkima gielddaide ja eará doaibmiide sámi mánáid mánáidgárdefálaldaga ásaheami birra.

Mánáidgárdesuorggi ovddideapmái lea Sámediggi 2009:s ožžon ruhtadoarjagiid sámi mánáidgárddiide Máhttodepartemeanta bušeahttakapihttalis 231, poasttas 50. Sámediggi hálddaša doarjagiid sámi mánáidgárddiide, doarjagiid gielladoaibmabijuide dárogielat mánáidgárddiin gos leat sámi mánát, doarjagiid pedagogalaš materiálaid ráhkadeapmái ja rušaid diehtujuohkin-, ovddidan- ja rávvenbargui.

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta leat ovttasbargan departemeantta strategiijaid doaibmabijuid ektui mat galget lasihit gelbbolašvuoda mánáidgárddiin ja háhkat ovdaskuvlaoahpaheddjiid mánáidgárddiide áigodagas 2007–2011. Sámegielaid doaibma-plána čuovvoleapmi lea maiddái gehččojuvvon dán oktavuodas, ja dasa lassin lea ee. Oahpahusdirektoráhta bivdojuvvon čuovvolišgoahtit mánga dain doaibmabijuin mat gullet vuodđooahpahussii.

Máhttodepartemeanta áigu 2010:s vuoruhit jorgalit áigejuovdilis dokumeanttaid nu mo joh-točállagiid ja rávagirjjážiid buot golmma sámegillii.

1.2.11 *Sámegiel oahpponeavvut*

Ain dárbbášuvvojit ollu sámegiel oahpponeavvut mat leat heivehuvvon Máhttoloktemii – Sámi.

Sámedikki, Máhttodepartemeantta ja Oahpahusdirektoráhta gaskasaš bargojoavku geigii 2010' guovvamánu gaskkamuttus raporttas sámi oahpponeavvuid beaktilet ráhkadeami ja buvttadeami birra. Máhttodepartemeanta lea meannudeamen raportta.

1.2.12 *Vuodđooahpahus*

Máhttodepartemeanta háliida mearkkašit ahte oahpahuslága § 9–4 vuosttaš lađas mearrida ahte eará fágain go dárogielas dušše sáhttet geavahit oahpponeavvuid mat seamma áiggi ja seamma haddái gávndojit girjedárogillii ja odđadárogillii. Oahpahuslága § 9–4 viđat lađas addá vuoigatvuoda mearridit lánkaásahusa das makkár oahpponeavvuide § 9–4 vuosttaš lađas galgá guoskat. Go § 9–4 vuosttaš lađas ii namat sámegiehta, de ii leat departemeanttas lánka-vuodđu mearridit dakkár lánkaásahusmearrádusa maid Sámediggi háliidivčče.

1.2.13 *Alit oahpahus*

Sámi allaskuvla, Sámediggi, Gielddaid guovddášlihtu Finnmárkkku ossodat, Finnmárkkku allaskuvla ja Finnmárkkku fylkkamánne álggahedje 2009:s kampánja háhkat eambo studeanttaid fylkka guovtti oahpaheaddjiskuvlii (Drømmejobben/Gollevirgi). Máhttodepartemeanta doarjui kampánja ruđalaččat. Sámi allaskuvlla ovdaskuvlaoahppui lassánii ohcciidlohku skuvlajagis 2009/2010, ja kampánja sáhtta leat váikkuhan njuolggas. Ohcciidlohku dábalášoahpaheaddjeohppui maid lassánii kampánja geažil.

Studeanttaid háhkan sámi oahpuide lea viehka stuorra hástalus. Danne Máhttodepartemeanta ruhtada háhkanstrategiija ráhkadeami.

Departemeanta lea sádden gulaskuddamii lánkaásahusárvalusa sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpahusa birra. Ráđđádallan Sámedikkiin lánkaásahusa birra čađahuvvui 2010' guovvamánu.

Vai Sámi allaskuvllas lea dárbbášlaš dávggasvuohhta, de dat luvvejuvvo boahstevaš našunála rámmaplána iežas vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpahusas. Sámi allaskuvla lea ráhkadan rámmaplána odđe oahpaheaddjeoahpahusa struktuvrra ja ráhkadusa várás sámegillii. Departemeanta lea addán alit dási našunála mearrádusaid (lánkaásahusa) sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpahusa ráhkadusa guhkkodaga ja válđoosiid birra.

Departemeanta lea mearridan sámi oahpaheaddjeoahpahusa lánkaásahusa njukčamánu 1.b. 2010 ja dat gusto seamma jagi alit ohppui sisaváldima rájes. Rámmaplána galgá doaibmat našunála lánkaásahusan.

1.2.14 Árbediehtu

Ráđdehus lea ovttasráđiid Sámedikkiin juolludan ruđa Sámi allaskuvlii 2008 rájes golmmajahkásaš pilohtaprošektii man ulbmil lea čohkket prošeaktabargguid vásáhusaid sámi guovlluin. 2010:s lea juolluduvvon 1,4 milj. ruvno prošektii. Ulbmil lea leamaš čađahit prošeavtta ovttas sámi báikegottiin.

Dutkanásahusaid, báikkálaš ásusaid, báikegottiid ja árbediehtiid gaskasaš partnership-dutkama mále lea riikkaidgaskasaš álgoálbmotdutkama váikkuhan, ja dat lea bures doaibman eará álgoálbmotguovlluin. Dáinna bargovugiin háliida Sámi allaskuvla erenoamážit deattuhit diđolašvuoda dutkanetihkalaš čuolmmain mat čatnasit árbedieđu seailuheapmái ja geavaheapmái sámi báikegottiin.

1.2.15 Ealáhusat

EANADOALLU

Doaibmabijut sámi eanadoalu várás čađahuvvojit ollislaš eanadoalopolitihkas. Dat ii guoskka dušše ekonomalaš gaskaomiide, muhto maiddái biras- ja resursapolitihkkii, biebropolitihkalaš doaibmabijuid deattuheapmái, ealáhusovddideami ángiruššamii ja giddodat- ja ássanpolitihkkii. Dát doaibmabijut ollašuhttet Sámedikki váldoulbmila ealáhussii mas leat “nana ja ealli sámi servodagat dássedis ássamiin ja mánggalágan ealáhusaiguin”. Dábálaš gaskaomiid geavaheapmi mat leat boaittobeliid ja struktuvrra várás, soahpá Sámedikki oasseulbmili eanadoaluin “bisuhit ja ovddidit ealáhusaid sámi guovlluin”.

Diedáhusas máinnašuvvojit iešguđetlágan doarjjaortnegat mat leat sámi eanadollui ge ávkin.

Sámediggi háliida váikkuhit Norgga ealáhuspolitihka hábmemii, dannege ealáhusovddideapmi sámi guovlluin hui ollu lea gitta guovddáseiseválddiid politihkas. Sámediggi lea dovddahan ahte háliida ráđđádallanproseassa eanadoallošiehtadusaid oktavuodas. Muhto dán ii sáhte čađahit go eanadoallošiehtadallamat leat guovtti beali soahpama vuoddu, stáhta ja eanadoalu Norgga eanadollidsearvvi ja Norgga eanadollid ja smávvdálolaččaid searvvi bokte. Šiehtadallamiid stuorra oassi leat maiddái bušehtadilálašvuodas mat eai gula ráđđádallanvuogádkii.

Sámediggi ja Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta leat dattetge ásahan dehálaš proseassa bissovaš čoahkkimiid bokte ovdalaš eanadoallošiehtadusaid, ja dasa gullá viehka ollu čállosiid sádden departementii. Dát gulahallan Sámedikkiin čuovvoluvvui 2009:s ge.

BOAZODOALLU

Boazodoalopolitihka ulbmil lea oažžut áigái boazodoalu mii lea ekonomalaččat, ekologalaččat ja

kultuvrralaččat ceavzil. Jus boazodoallu boahhteáigis galgá leat sámi kultuvrra vuoddu, de dat ferte adnojuvvot árvvus ja hálddašuvvot dakkár ealáhusan mas lea ekonomalaš árvolassáneapmi ja bevttolaš buvttadeapmi.

Boazodoalopolitihkalaš ulbmiliid juksama guokte guovdilis gaskaoami leat boazodoalloláhka ja boazodoallošiehtadus. Odđa boazodoalloláhka bođii fápmui suoidnemánu 1.b. 2007. Ain leat čađaheamen odđa lága. Jahkásaš boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiid oktavuodas lea Sámedikkis observatorasadji ja čuovvu šiehtadallamiid oktalaččat.

Boazodoallošiehtadus áigodahkii suoidnemánu 1.b. 2010–geassemánu 30.b. 2011 mielddisbukta ekonomalaš doaibmabijuid boazodollui buohkanassii 101,0 milj. ruvno ovddas. Dát lea seamma stuorra juolludus go gustojeaddji šiehtadusas ge.

2010/2011’ boazodoallošiehtadus nanne doaibmabijuid maiguin lea áigumuš oažžut áigái buoremus buvttadeami ja buorebut heivehit boazologu resursavuoddu.

Sihkkarastin dihtii boahhteáigái ealli boazodoalu de ferte buorebut sihkkarastit eatnamiid boazodollui, ja erenoamážit dakkár eatnamiid mat sáhttet váikkuhit ceavzilis boazodollui. Plána- ja huksenlága odđa plánaoasis leat ásahuvvon buoret bargoreaiddut mat addet gielddaid ja fylkkagielddaid plánejedjiide buoret vejolašvuoda čuovvolit našunála ulbmiliid sihkkarastit sámi boazodollui materiála vuodu.

Sámediggi lea ráhkadan sierra plánaveahki. Dát plánaveahkki oktan fáddávehkiin boazodoalu birra maid Birasgáhttendepartemeanta lea ráhkadahtán, leat buorre vuoddu go áigu sihkkarastit sámi kultuvrii, ealáhusaide ja servodateallimii buoret luondduvuodu.

Sámediggi lea váldán ovdan gažaldaga ráđđádallamiid birra boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiid ektui, ja erenoamážit stáhta fáldalaga ektui. Eanadoallo- ja biebmodepartemeantta ja Sámedikki gaskasaš čoahkkimiin lea Sámediggái dieđihuvvon ahte ii leat áigegeovdil ii ge ulbmillaš ráđđádallamiid doallat stáhta fáldalaga birra. Váldosivva lea ahte eai leat ráđđádallamat bušehtii gulli čiegus dieđuid birra. Muhto Sámediggi ja Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta leat ásahan dehálaš proseassaid earret eará bissovaš čoahkkimiiguin ovdalaš boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiid. Dát oktavuoha vuoruhuvvo boahhteáigis ge.

MINERÁLALÁHKA

Minerálaressusaid háhkamii ja roggamii guoski láhka (minerálaláhka) ja lága láhkaásahus bohte fápmui odđajagemánu 1.b. 2010. Álgoálbmotberoštumit nannejuvvojit odđa lágas. Láhkavuoduštuvvo ahte mineráladoaimmaid oktavuodas galgá sámi kultuvrra luondduvuoddu vuhtiiváldojuvvot.

Odđa minerálalága ráddádallamiin gáibidii Sámediggi ahte seammalágan áššemeannudannjuolggadusat mat gustojit Finnmáarkui, maiddá galget gustot árbevirolaš sámi guovlluin Finnmáarkku olggobealde. Ráddehus ii leat sáhtán ná árrat čuovvovlit Sámi vuoigatvuodálávdegotti II árvalusaid mii evttohii rievdadusaid minerálalágaide Finnmáarkku olggobeallásaš guovlluid várás ge.

BORASPIRELÁVDEGOTTIT

Sámediggi nammada áirasiid boraspirelávdegottiide Hedemáarkkus davás.

Birasgáhttendepartemeanta lea Sámedikki dáhtu mielde rievadan lánkaásahusa nu ahte ii šat gáibiduvvo ahte Sámedikki miellahtut boraspirelávdegottiin eai šat galgga leat Sámedikki áirasat dahje sadjásaš áirasat. Gáibádus báikkálaš gullevašvuoda birra gal doalahuvvo.

LUOSSAHÁLDDAŠEAPMI

Sámediggi ja Luondduhálddašandirektoráhta ráddádalle 2009:s luossabivddu bivdináiggiid birra. 2008' mearridan muddemat jotkojuvvojedje 2009:s.

Sámediggi ja Birasgáhttendepartemeanta jukse muhtun muddui ovtamielalašvuoda mearraluossabivddu bivdináiggiin 2010 guolásteami várás.

Sámediggi ja Birasgáhttendepartemeanta dahket rámmašiehtadusa ráddádallamiid hárrái, mat čatnasit luossabivdui Davvi-Romssas ja Finnmáarkkus. Šiehtadusa vuodđun galget leat sihke geatnegasvuodát sápmelaččaide álgoálbmogin ja ráddehusa luondduossapolitihka.

ENERGIJARUSTTEGAT JNA.

Diedáhusas máinnašuvvo Varanger Kraft AS' doaibmalohpeohcamuš hukset gitta 350 MW bieggafápmorusttega Rákkočerrui Bearalvági gildii.

Dasa lassin máinnašuvvo Nord-Salten Kraftlag AS' ohcamuša doaibmalohpemeannudeapmi hukset Forsavatn kraftverk Stáiggu ja Hápmira gielddain. Lohpi huksemii addojuvvui geassemánu 26.b. 2009' gonagaslaš resolušuvnnas.

Sámedikki ja Oljo- ja energijadepartemeantta gaskasaš ráddádallanproseassa váiddaáššis odđa 132 kV fápmojodđasa birra Lulli-Helgelánda ii leat vel loahpavuovvon. Goliat-ruktádaga huksenplána ja -doaibma Barentsábis lea meannuduvvon Oljo- ja energijadepartemeanttas mii lea doallan ráddádallamiid Sámedikkiin mas ášši lea digaštallojuvvon. Ráddádallamiin lei ovttaoavilvuohda ahte operatevrafitnodat lea čadahan viiddis váikkuhusčielggadeami Goliat-huksemii. Bealit eai soahpan álgoálbmotfoandda birra petroleadoaimma oktavuodas dahje das leat go sámiin erenoamáš vuoigatvuodát petrolearesurssaide. Ráddehus ii oainne

ahte leat álbmotrievttálaš geatnegasvuodát sámiid ektui das mii guoská petroleadoaimma vuitui nannánjuolggis. Sierramielalašvuoda geažil lea Sámediggi árvvoštallan ahte ii leat doarvái vuoddu miehtat Goliat-ruktádaga huksemii ja doibmii. Stuorradiggi miedihii Sd.proposišuvnna nr. 64 (2008–2009) meannudettiinis ahte huksen dohkkehuvvo. Oljo- ja energijadepartemeanta dohkkehii huksema ja doaimma plána mearrádusain geassemánu 25.b. 2009.

ÁRVOHÁHKANPROGRAMMA LOTNOLASEALÁHUSAID VÁRÁS

Lotnolasealáhusaid ja mátkeealáhusaid árvohákanprogramma hálddaša Sámediggi, mii lea vuoruhán ovddidit deaivilis gaskaoapmeortnegiid programma hárrái. Sierranas ortnegat ovddiduvvojit ja heivehallojuvvojit daid ektui.

1.2.16 Mánáidsuodjalus

Joatkkaoahpahus Mánáidsuodjalus unnitlohkoperspektiivvas álggii 2008' čavčča ja joatkašuvai 2009:s. Joatkkaoahpahusa fáallet Finnmáarkku, Lillehammera ja Telemáarkku allaskuvllat. Sámi perspektiiva lea deattuhuvvon oahpahasas, oktaslašládagas ja erenoamážit Finnmáarkku allaskuvllas.

1.2.17 Bargo- ja čálgoetáhta

Ráddehus nu go Sámediggi ge háliida sihkarastit ahte NBC-vuogádaga sámi geavaheadjit váldojuvvojit vuostá sámi gielain ja kulturmáhtuin, ja vel máhtuin sámi servodatdiliid birra. Danne lea Sámediggi joatkán iežas barggu sámi bálvalusvuostáiváldiid vuoigatvuodaid ja dárbbuid hárrái odastusas, ja lea váldán dan ovdan čoahkkimiin Bargo- ja searvadahttinministariin mánggii.

2009' giđa ásahuvvui sierra sáme-gielat fálluokkis dás: nav.no. Sáme-gielat siidduide biddjojuvvojit duohtadieđut bargo- ja čálgohálddahusa doarjagiid ja bálvalusaid birra daidda gulli skovii-guin. Dát lea oktilis bargu. Bargo- ja čálgoetáhta njeallje váldogihppaga leat jorgaluvvon sáme-gillii, ja nu lea maid eará ge guovdilis gihppagat.

Sámi geavaheddjiidiskadallamat leat ovddiduvvomin, ja dat galget čadahuvvot juohke jagi. Boahteáiggi daid galget NBC-kantuvrrat čadahit julevsámi ja oarjelsámi guovlluin ge.

Sáme-gielat tearpmat mat gusket Bargo- ja čálgoetáhtii, ovddiduvvojit dadistaga go teavsttat jorgaluvvojit. Seammás go diehtujuohkinteavsttat jorgaluvvojit davvisáme-gillii, de Bargo- ja čálgoetáhta čadaha ovddasmanni barggu dakkár suorggis mas sáme-gielat sánit ja doahpagat ovdal leat váilon. 2009' cuoŋománu Bargo- ja čálgoetáhta dagai

šiehtadusa fitnodagain Allegro Spráktjenester AS jorgaleami birra sámegeillii.

Eaktun lea ahte Bargo- ja čálgoetáhta ásaha buori ovtasbarggu Sámedikkiin terminologijabarggustis.

2. Lávdegotti mearkkašeamit

2.1 Álggahus

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga miellahtut, Lise Christoffersen, Roald Aga Haug, Håkon Haugli, Ingalill Olsen ja Eirik Sivertsen, Olgešbellodagas, Trond Helleland ja Michael Tetzschner, Sosialisttalaš Gurutbellodagas, jodiheaddji Heikki Holmås, Guovddášbellodagas, Ola Borten Moe, ja Kristtalaš Álbmotbellodagas, Geir Jørgen Bekkevold, čujuha dasa ahte Norgga stáhta álgoálggus lea vuodduvuvvon guovtti álbmoga territoria ala, sápmelaččaid ja dážaid, ja ahte goappašiid álbmogiin lea seamma riekti ja seamma vuoigatvuodát ovdánahttit iežaset kultuvrra ja giela. Sámeálbmot lea eamiálbmot mas lea álbmotrievttálaš vuoigatvuohka erenoamáš kultursuodjaleapmái. Eanetlohku čujuha dasa ahte Sámediggi lea ásahuvvon sámelága vuodul doahttalit Vuodđolága 110 a §. Dát addá Sámediggái sierra sajádaga álbmotválljejuvvon orgánan mas lea stuorra friddjavuohka. Sámedikkis lea danne maiddáid ovddasvástádus daid hálddašanguovlluin mat dasa lea addon ja vuoruhit iešguđetlágan ulbmiliid addojuvvon rámmaid siste.

Lávdegotti Ovddádusbellodaga miellahtut, Per-Willy Amundsen, Gjermund Hagesæter ja Åge Starheim, čujuhit dasa ahte juohkehaččas norgga riikkavuložiin leat seamma demokráhtalaš, politihkalaš ja siviila vuodđovuogitvuodát ja friddjavuodát. Dát miellahtut garrasit vuostaldit ahte kultuvrralaš duogáš mearrida jienastanvuoigatvuoda ja válgadohkálašvuoda sámediggeválggas, ja čujuhit Ovddádusbellodaga olmmošoidnui ahte ovttaskas olbmo galgá árvusatnit, beroškeahhtá kultuvrralaš dahje čearddalaš duogášis. Dát miellahtut oaivvildit ahte politihkalaš vuogádat, mii lea vuodduvuvvon kultuvrralaš dahje čearddalaš gullevašvuhtii, lea áibbas dohkkemeahtun go dát dagaha riidduid.

Dát miellahtut čujuhit ahte sápmelaččaide politihkalaš, eaiggádušsanvuoigatvuodalaš dahje eará liigevuoigatvuodaid addin ásaha váralaš áššečoavdinmálla, go sápmelaččat guhkkien eret leat stuoramus minoritehta Norggas. Erenoamážit Oslo-

guovllus leat mángga joavkku mat guhkit áiggi mielde sáhttet gáibidišgoahit seamma vuoigatvuodaid go maid Stuorradiggi lea addán sápmelaččaide.

Dáid miellahtuid oaivila mielde eai galgga sápmelaččat adnojuvvot álgoálbmogin, muhto našunála minoritehtan seamma láhkai go juvddálaččat, kvenat, vuovdesuopmelaččat ja románaálbmot.

Dát miellahtut čujuhit dasa ahte Sámedikki vuodđun lea Sámevuoigatvuodálávdegoddi, mii nammaduvvui kruvdnoprinsaresolušvnnas golggotmánu 10.b. 1980 oassin soabahanbarggus mánggá Altá-čázadaga riiddu. Proseassat mat mánggá leat sápmelaččaide addán sierravuoigatvuodaid nuppiin sániin biddjojuvvojedje johtui oazžut sisriikapolitiikalaš ráfi, ii ge iešalddis nannet álgoálbmogiid vuoigatvuodaid, ii ge doahttalit riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid.

Dát miellahtut eai hálit árvvoštallat Dieđ. Sd. Nr. 22 (2009–2010) sivas go dát miellahtut evttohit heaittihit Sámedikki, ja čujuhit dán oktavuođas iežaset molssaevttolaš stáhtabušehttii guoski mearkkašumiide, Árvalusas 16 S (2010–2011), vrd. Prop. 1 S (2010–2011).

2.2 Sámediggi

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Kristtalaš Álbmotbellodaga ja Guovddášbellodaga miellahtut, čujuha iežas mearkkašeapmái Árvalusas 94 S (2009–2010) ahte lea dárbu čielggadit bušehttaprosedyraid ráđdehusa ja Sámedikki gaskka. Eanetlohku lea duđavaš dainna ahte dál systemáhtalaččat barget čielggadit bušehttaprosedyraid.

2.3 Sámegielat

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Kristtalaš Álbmotbellodaga ja Guovddášbellodaga miellahtut, čujuha ahte sámegielaid ángiruššan lea áibbas dehálaš sihkkarastin dihtii sámi kultuvrra. Eanetlohku diehtá ahte leat hástalusat gávndat dulkkaid, erenoamážit julev- ja lullisámegielagiid. Eanetlohku ávžžuha Sámedikki árvvoštallat bidjat plána simultána dulkot Sámedikki šiehtadallamiid dáid gielaide. Dát veahkehivččii maiddáid julev- ja lullisámi giellaguoddiide odđa arená geavahit iežaset giela, ja das livččii stuorra symbolalaš árvu.

3. Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat muđui mearkkašeamit, čujuha dieđáhussii ja rávve Stuorradikki dahkat dákkár
mearrádusa:

Dieđ. Sd. nr. 22 (2009–2010) – Sámedikki 2009' doaimma birra – čuovvu beavdegirjji.

Oslo, gielda- ja hálldašanlávdegottis, skábmamánu 30.b. 2010

Heikki Holmås
jodiheaddji

Eirik Sivertsen
ságadoalli

